

L'experiència d'aproximar-se a la pilota a través de la ràdio

Written by Amàlia Garrigós, periodista. València.
Thursday, 09 March 2017 15:01

There are no translations available.



A Josep Lluís Bausset, gran cronista de la pilota valenciana i pioner de la ràdio en valencià.

He après que la pilota valenciana és més que un esport: és la vida a peu de carrer; la identificació amb el fet de ser valencià.

Vaig anar a beure de la font i m'hi vaig trobar un brollador de coneixements acaramullats de tota una filosofia de vida on la paraula donada té un gran valor. He après que la pilota valenciana és més que un esport: és la vida a peu de carrer; la identificació amb el fet de ser valencià. L'esport ofereix emoció, elegància estètica i noblesa en els gestos. La pilota és molt inspiradora i ens permet fer troballes valuoses de nosaltres mateixos.

Fa uns anys, en l'informatiu cultural «Alta fidelitat» de Ràdio 9, vaig fer una convocatòria a les xarxes socials per omplir les ones hertzianes de mots, expressions, dites i vocabulari genuí de la pràctica de la pilota valenciana. La resposta dels oients fou engrescadora. Cal assenyalar que hi ha diverses i inestimables publicacions que contenen recursos lingüístics, com ara el Vocabulari del joc de pilota que va editar l'Acadèmia Valenciana de la Llengua en col·laboració amb la Federació de Pilota, però el fet de poder escoltar espontàniament les veus dels oients

L'experiència d'aproximar-se a la pilota a través de la ràdio

Written by Amàlia Garrigós, periodista. València.

Thursday, 09 March 2017 15:01

fou divertit i enriquidor. La major part dels participants procedien de pobles de la Safor i la Marina Alta on regna el raspall, i també de la Vall d'Albaida, la Costera i la Ribera del Xúquer on hi ha trinquets ben actius.

Vaig pair que si volem que l'esport funcione hem de revifar l'activitat a totes les comarques, perquè la pilota és un element d'unió que pot resultar molt atractiu; que les fronteres territorials s'han de trencar per potenciar les diverses modalitats arreu del nostre mapa. Els historiadors de l'esport coincideixen a situar el primer document escrit al País Valencià l'any 1276 a Alcoi, on hi havia la plaça del Jugador de Pilota junt a l'antiga muralla. En canvi, a la capital de l'Alcoià no es juga a pilota des de fa molts anys. Per què? Com és possible això?

Vaig copsar que les imbricacions entre llengua i pilota són intenses i variades. Entremig dels centenars d'expressions genuïnes hi trobem «les partides es guanyen quan s'arreglen». Normalment la gent s'hi reunia abans i se situava a la part del dau on es contemplaven escenes irrepetibles que podien durar entre cinc minuts i una hora fins que es decidia qui jugava contra qui. La partida també podia arreglar-se mentre es collia al camp o en les reunions al bar. Pagaria per veure una d'aquestes seqüències del passat!

Fins als anys 50, els trinquets eren un dels fonaments de la socialització valenciana. No és cap casualitat que en els llocs on ha retrocedit la llengua parlada hagen desaparegut també els trinquets. Uns espais de trobada comarcal i intercomarcal on es construïen prestigis i reputacions. Així m'ho relatava el lletraferit **Víctor Labrado**, autor de l'obra **No mataràs (Brome ra**), un dels últims exercicis de literatura que hi ha hagut darrerament per retratar la vida d'un mite del raspall, **Pepe el Carinyo de Rafelcofer**, jugador en els anys 30 del segle passat, l'època contemporània de més entronització dels pilotaris.

Gràcies als oients de la ràdio pública valenciana vaig assabentar-me que quan la pilota «es planta com un ciri» vol dir que permet jugar-la a colp de bot de braç; que se li pot pegar de manró o de sobaquillo; que hi ha caretes i muralles; que el marxador casa les apostes; que «el que diu la boca ho manté la butxaca»; que el mitger, el punter o el rest és observat per «l'home bo» que fa de jutge; que la corbellada és un bot de calbot; que jugar-s'ho tot a una reballada vol dir a cara o creu; que és l'únic esport on la pilota pot «anar afaitant cares» és a dir, rodar molt a prop d'on seu una part dels espectadors i que, a més a més, si aquests reben una pilotada la partida no s'atura; que ferir significa 'colpejar la pilota per posar-la dins del dau'; que «tindre com una figa (la pilota)» vol dir que el jugador l'empoma per rematar el quinze còmodament;

L'experiència d'aproximar-se a la pilota a través de la ràdio

Written by Amàlia Garrigós, periodista. València.

Thursday, 09 March 2017 15:01

que un llanut és el jugador amb sort i que l'alfarrassa és el pronòstic del resultat d'una partida.

Hi ha algun altre esport més fecund en locucions que dibuixen imatges en moviment i que estimulen la creació de literatura, arts plàstiques o música?

Durant la realització d'«El Mural» (una experiència radiofònica voluntària –a iniciativa d'Escola Valenciana– que un grupet de professionals d'RTVV férem durant dos anys, del 2014 al 2016), vaig capbussar-me dins d'aquest món polièdric. El primer impacte que vaig sentir em va arribar per l'oïda. Una musicalitat formada per les notes del marxador cantant els tantos, les sabatilles dels jugadors fregant el terra, els seus alés i respiracions, els cops secs de la pilota al bot i al rebot, la remor del públic, els aplaudiments i les ovacions als seus herois... Una partitura singular enregistrada pels micròfons al trinquet de **Balduino**, a la Llosa de Ranes (la Costera), al Trinquet Municipal d'Oliva (la Safor) i a València, en la catedral de la pilota, Pelayo (construïda el 1868) i posseïdora de l'eco antic dels nostres avantpassats. Un collage trepidant i vital que conforma el ritual d'eixos recintes. Sons i veus que han recollit bandes com Orxata Sound System, Va de Bo, Bajoqueta Rock, Pomada o autors com

Toni de l'Hostal

i el

Tio Fredo

. Música i pilota, un binomi que lliga molt bé en els campionats que es fan en festivals d'assistència massiva com ara el Festivern o el Feslloch i en el cicle de concerts Cançons al Dau.

Un altre dels valors ancestrals que em va captivar és la confecció de la pilota i dels didals protectors. Una elaboració que es transmet de pares a fills amb artesans que també caldria conservar. De didalers, només n'hi ha dos: un a la Safor, a Oliva, i un altre a la Ribera del Xúquer. A casa de **Vicent Ramon**, de Sumacàrcer, en fan des de fa 45 anys.

En aquell Mural pintàrem amb diferents tonalitats de colors les veus dels personatges del planeta pilota. Les d'abans: Rovellet, Malonda, Fredi o Genovés. I les d'ara: Soro III i Puchol II. Dues generacions diferents de pilotaris. Els primers em mostraren el seu amor incondicional per l'esport i evocaren moments de glòria. Els segons, afirmaven que hui en dia estan més formats acadèmicament que abans, tot i que els seus predecessors han sigut molt més rics. Una queixa argumentada amb raons de pes perquè en aquests moments la situació professional dels jugadors de cartell és una de les urgències que cal reorientar per dignificar-los.

L'experiència d'aproximar-se a la pilota a través de la ràdio

Written by Amàlia Garrigós, periodista. València.
Thursday, 09 March 2017 15:01

La pilota depèn dels recursos públics i quan les subvencions no arriben i els patrocinis cauen es produeix l'enfonsament. Un empresari, **José Luis López**, va fer el miracle de comprar **Peloyo**

L'amo del trinquet em va explicar com va transcórrer el procés de compra del buc insígnia de la pilota fins que l'administració puga adquirir-lo i passe a ser de titularitat pública. Vaig comprovar com de llarg és el camí que cal recórrer per a remodelar i millorar els trinquets ja existents i per enllestir les infraestructures bàsiques que envolten el complex inacabat de la Ciutat de la Pilota.

Durant temps hi ha hagut una comissió de treball on tots els estaments hi estaven representats amb l'objectiu de crear una fundació que ja està tardant en arribar perquè donar estabilitat al nostre esport és una emergència. L'ecosistema de la pilota hui en dia té tres eixos que se sustenten des de la promoció de l'esport de base: els clubs, els aficionats i els jugadors professionals. Tres ingredients que es retroalimenten. La Federació de Pilota Valenciana n'és una pota fonamental perquè gestiona el programa Pilota Escola en vora 300 centres educatius cada any i el Centre d'Especialització de Pilota, *CESPIVA*, la pedrera dels jugadors del futur. Tota aquesta estructura potencia l'afició i un públic necessari per omplir els trinquets. Per a seduir-lo cal que les partides siguin visibles. Una percepció diàfana i transversal que només li la pot donar una ràdio i televisió públiques que siguin capaces de tractar el nostre esport al mateix nivell que la Champions League.

Actualment, la presència de la pilota als mitjans de comunicació està servida amb comptagotes, tot i que van sorgint iniciatives interessants: després de la consolidació del diari digital PilotaVeu i del programa radiofònic «Colp a colp», que ja ha fet el seu primer any, han aparegut dos programes més: un a Ràdio Esport, que és diu «El Joc del Poble» i l'altre «Val i 30» en Ràdio L'Eliana. Recentment ha nascut també la revista en paper Ferida.

Les dones, abans i ara

La ràdio em va acostar a les dones de la pilota: aquelles cosines, filles, nebodes o núvies que des de menudes s'han alletat a casa amb l'esport i que posteriorment, ja fadrines, han encoratjat els pilotaris; aquelles mares que —encara hui— acompanyen els fills als trinquets. És el cas d'**Isabel**, la dona que va portar el mític **Waldo** al món. A ella no li feia massa el pes aquest joc, però a força de patir i gaudir dels triomfs del seu primogènit i de sentir-se'n ben orgullosa li va trobar el gust i ara ja assisteix a les partides independentment que hi participe el

L'experiència d'aproximar-se a la pilota a través de la ràdio

Written by Amàlia Garrigós, periodista. València.

Thursday, 09 March 2017 15:01

fill o no. Aquest és un fenomen destacable: cada any que passa observem més presència de xiques joves i dones grans assegudes en les graderies d'un trinquet, no perquè siguen la parella o la germana dels esportistes sinó perquè els agrada fruir de l'espectacle i hi passen una bona estona.



I Trofeu Algemesí. Autor: Raül Sanxis

L'experiència d'aproximar-se a la pilota a través de la ràdio

Written by Amàlia Garrigós, periodista. València.

Thursday, 09 March 2017 15:01

Fins fa pocs anys, la dona patia encara la petjada d'una vida desenvolupada al camp en uns temps conservadors i repressors que li restringien el pas als recintes perquè això era només cosa d'homes. Actualment les coses han canviat; van formant-se grups d'aficionades que vénen directament de les escoles, entenen les regles del joc i fan comboi. Però el moviment femení de la pilota valenciana és relativament nou. Fins el 2007 no s'organitzaren competicions exclusives per a elles. Anys abans només algunes pioneres gosaren fer-ne un pas endavant en un món tancat a pany i clau pel masclisme i el patriarcat. **Anna de Borbotó** fou una d'aquelles valentes que ja porta més de vint anys practicant raspall, galotxa o escala i corda. És considerada en el món de la pilota com 'la Genovés' de les dones.

És en aquest segle XXI quan l'esport fa el pas a la modernitat, entesa no com aquella vella pràctica enfocada a la confrontació entre els pobles, sinó com a exercici saludable: és a dir, fem esport no necessàriament per competir, sinó per romandre sans. La pilota ja forma part d'aquest paradigma de la contemporaneïtat i l'accés de les dones a l'esport dels cavallers n'és un aspecte més. Elles estan fent la revolució pas a pas, de manera ferma i sense estridències. És edificant advertir el creixement exponencial de les llicències femenines que la Federació ha tramitat. En l'any 2001 només n'hi havia una i en l'actualitat ja en són un centenar les que l'han aconseguit. Les competicions específiques per a dones s'han normalitzat; el raspall és la principal modalitat, tot i que també practiquen el frontó i el one wall amb gran nivell i forma física; hi compten amb quatre categories i els circuits de raspall femení prenen forma amb un total de 12 equips i 24 jugadores dels clubs de Moixent, Beniarbeig-El Verger, Borbotó, Beniparrell, Montserrat, Xeraco, Alqueria d'Asnar, Tavernes Blanques, la Vall de Laguar, Bicorp i Rafelbunyol.

Vaig conèixer les germanes Puertes de Beniparrell, **Anna i Noèlia**, exemple de les noves generacions de xiques. Aquest poble de l'Horta Sud té 2000 habitants, molta tradició de galotxa, i ara també de raspall. El club de pilota és potent i editen una revista mensual per tal d'informar-ne. És estrany no trobar en la localitat alguna família que no estiga vinculada a la pilota. En aquest ambient tan motivador les germanes van començar a jugar en tercera categoria sense participar en competicions i ara estan al més alt nivell fruit de molta constància i del suport incondicional dels seus pares. Són referents de les xiquetes que volen imitar la treta de bot de braç d'Anna, que juga davant o la raspada allargada de Noèlia, que juga al rest. Noèlia i Anna es complementen i són conscients que ser professionals, ara per ara, és difícil. Veient-les, una es pregunta si seria possible en un futur donar l'oportunitat a les dones de participar també en els trofeus prestigiosos i en els campionats professionals. Hi ha moltíssimes més xiquetes en els jocs escolars a les que no parem esment, però d'ací a uns anys quan comencen a jugar, ja siga per equips o per parelles, augmentarà considerablement tant el nombre de pobles que incorporen a les xiques en els clubs com les dones pilotaris.

L'experiència d'aproximar-se a la pilota a través de la ràdio

Written by Amàlia Garrigós, periodista. València.

Thursday, 09 March 2017 15:01

Sense cap dubte, el present i futur de la pilota valenciana passa també per les mans d'elles i la ràdio i televisió valencianes hauran de contar-ho.